

“Mr. Handel’s new Grand Sacred Oratorio, The MESSIAH”

Eftir frumframfærsluna av Messias vendi Lord Kinnoul sær til Händel og takkaði fyrir undirhaldið. Händel svaraði: “Tað hevði harmað meg, um mín tónleikur bara var undirhald. Eg vildi ynskt, at tónleikurin hjá mær kundi gjørt fólk til betri menniskju”. Í vikuskiftinum verður enn einaferð høvi til at hoyra stórverkið Messias, hesa ferð í Fuglafirði og í Havn.

Leif Hansen

Summarið 1741 var farið at halla tá Händel setti sær fyrir at skriva enn eitt oratorium. Skjótt og væl gekk, tí longu seks dagar seinni legði tónaskaldið síðstu hond á fyrsta part. Níggju dagar seinni var annar partur liðugur og eftir knappa viku var triði partur frá hondini. Messias var ikki fyrsta og heldur ikki síðsta oratorium, sum Händel skrivaði, men tónleikarar, tónleikasøgumenn og granskarar eru allir á einum máli um, at verkið frá 1741 ber av í dygd og vakurleika. Frá fyrsta degi hevur Messias hugtikið og er í daguttan iva eitt hitt mest framfærda tónaverk úr barokktíðini kring heimin. Tó at Händel var týskari, so varð tað í Englandi at hann virkaði tað mesta av sínari tíð. Stíflurin í tónleikinum hjá Händel er ávirkaður av hansara bakgrund í týskum kirkjutónleiki og hansara mongu ungdómsferðum til Italia, umframt hansara stóra áhuga fyrir fronskum tónleiki. Händel skrivaði tónleik innan nærum øll kend tónleikasløg, men er tað helst oratoriini, sum í dag standa sum týðuligastu varðar í hansara tónleiki. Tað er eisini í oratoriunum at vit síggja ta tónleikaligu breidd, sum eyðkennir Händel, t.d. bera ariunar týðuliga boð um italienska ávirkan, kórsatsirnir eru kjølfestir í týskari polyfoni og instrumentalpartanir hava røtur í fronsku overturini.

Kenslur og tónleikur

Tónleikur hevði í barokktíðini sum eina av sínum høvuðsuppgávum at lýsa kenslurnar ella affektinar hjá menniskjum. Útgangsstøðið var grikska etoslæran, sum sigur, at í tónleiki er ein íborin eginleiki til at ávirka menniskju á ymiskan hátt. Serliga var tað í teirri tá í tíðini nýggju tónleikagenruni, operatónleikinum, at hetta tónleikaestetiska fyribrygdi, affektlæran, kom til sín rætt. Tær skiftandi sinnisstøðunar hjá ymisku persónunum í operuni skuldu tónasmiðurin royna at lýsa í tónum eisini. Tónasmiðurin og tónleikateoretikarin Johan Adolph Scheibe (1708-76) skrivaði í *Der kritische Musikus*: “Vit hava í tónleikinum við sinnisrørslur at gera; tónasmiðjurin skal útrykkja, styrkja ella doyva tær.” Hetta var sambært Scheibe ein av høvuðsuppgávunum hjá tónasmiðjunum. Barokktónasmiðirnir høvdu so við og við hópin av konventionellum tónleikahættum til at útrykkja kenslur við, eitt nú gleði, sorg, øði, angist, pínu osfr. Í kirkjutónleikinum vóru tað sostatt trúarinnar affektir, sum tónasköldini skuldu klæða í tónleikaligan búna. Berandi lutir í Oratoriinum Messias eru eisini júst slíkar átrúnaðar affektir, so sum gleði og takksemi fyrir lívið, skaparverkið og uppreisnina, sorg og angist fyrir deyðanum og vónin og longsulin móttvegis ævigum lívi. Tó er hetta ikki at skilja so, at tónasmiðirnir vóru bundnir niður av hesum tónlistaligu “viðtøkum”. Barokktíðarskeiðið er nevniliga merkt av stórum ymiskleika

tónaskaldunum ímillum, ekki minnst tá hugsað verður um tónleikaslag, uppfinningarsemi og talent, og einki er at ivast í, at Händel saman við javnaldranum J.S. Bach skaraði fram úr í so máta.

Messias

Longu frá byrjan í verkinum eru dæmi um hvussu tónleikurin verður brúktur til at útrykkja nakað ávíst. Ouverturan, sum er ein typisk sonevnd “fronsk ouvertura”, sum Händel skrivaði eitt ótal av, stendur í e-mol, meðan arian sum kemur aftan á stendur í E-dur. Við hesum skifti frá mol til dur undirstrikar Händel tey uggandi orðini: “Troystið, troystið, fólk mítt”. Eitt annað dæmi er í kórsatsinum “For unto us a Child is born” (“tí barn er okkum føtt”). Hesin kórsatsurin verður roknaður sum eitt stórt fagnaðarróp yvir undrið, at Frelsarin einaferð skal verða borin í heim. Í satsinum verður orðið “born” (føtt) sungið í einum sonevndum koloraturi (eitt rað av skjótum tónum), sum undirstrikar stóru gleðina yvir barnið.

Í tí so sera kenda Halleluja-kórinum endar Händel annan part, um Jesu líðing, deyða og uppreisn, við einari stórbærari lovprisan í tónleiki. Hetta tónleikaliga gleðisróp er ikki bara at skilja sum endin av øðrum parti í Messias, men eisini at Guð endaliga hevur víst sína megi við Jesu uppreisn frá deyðum.

Eitt oratorium

Messias er eitt sonevnt oratorium, sum vanliga merkir eitt størri tónaverk við kristiligum innihaldi fyri solistar, kór og orkestur. Teksturin er ofta tikin meira ella minni beinleiðis úr Bíbliuni, serliga úr gamla Testamenti. Teksturin til Messias er tó óvanligur í oratorium-produktiðini hjá Händel, tí her verða tekstir tiknir bæði úr Gamla- og Nýggja Testamenti. Nøkur beinleiðis søgugongd er ikki í Messias, sum vit t.d. kenna tað frá Passiónunum hjá J.S. Bach, men tætta sambandið millum teir profetisku tekstinar og Jesus sum Messias ger oratorið til eina miðvísa religiøsa forteljing um profetiini, sum við Jesusi ganga út.

Messias verður roknað sum eitt ikki-dramatiskt oratorium. Tó skínur ígjøgnum, at Händel í 1741 longu var ein drivin opera-tónasmiður. Her verður m.a. hugsað um tey accompagneraðu recitativini, sum Händel brúkar í Messias og sum ikki vóru vanlig í kirkjutónleiki. Eisini eru nógvir av koloraturunum bæði í solo-pørtunum og kórpørtunum sprotnir í italienskum operasangstíli. Teir nógvu kórsatsirnir og bygnaðurin í teimum vísa eina greiða ávirkan frá enskari siðvenju, tær sonevndu Anthems, sum serliga Purcell var kendur fyri.

Konsertir um vikuskifti.

Havnarkórið og orkestur við Ólavi Hátún á odda hava tvinnar framførslur av Messias á skránni um vikuskifti. Hin fyrr verður í Fuglafjarða kirkju leygardagin kl. 17.00 og hin seinna í Vesturkirkjuni sunnudagin kl. 16.00. Báðar konsertinar eru sum vanligt ókeypis, men høvið verður at stuðla tiltakinum við einari peningagávu.

Coda

“Skundisliga tók Händel gásafjødurna og skrivaði nótar á blaðið. Við gandakendari ferð

birtist eitt tekin fyri og annað eftir. Hann fekk ikki steðgað aftur, hann varð drigin við, sum eitt skip fyri fullum seglum. Náttin var friðalig, tigandi hvíldi tunga myrkrið á tí stóra býnum. Men inni í honum streymaði ljósið og óhoyrandi endurljóðaði stovan alheimsins tónleik”. (Stefan Zweig:*Sternstunden der Menschheit*)